

Čertík, Jozef

**Diskusie a spory na IV. zjazde Zväzu československých spisovateľov
(Praha 27.-29.6.1967)**

In: *Česká a slovenská poezie: slovo a mlčení : kolektivní monografie.*
Pospíšil, Ivo (editor); Zelenková, Anna (editor). Brno: Galium, 2015, pp.
[37]-44

ISBN 978-80-905336-8-4

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.81574>

Access Date: 21. 03. 2025

Version: 20250223

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Jozef Čertík (Bratislava)

Diskusie a spory na IV. zjazde Zväzu československých spisovateľov (Praha 27. – 29. 6. 1967)

Abstrakt

Vo svojom príspevku autor mapuje diskusie a myšlienkové spory na IV. zjazde československých spisovateľov (Praha 27. – 29. 6. 1967). Všíma si priebeh zjazdu, otvorený list štyroch českých a siedmich slovenských spisovateľov, spory okolo čítania listu sovietskeho spisovateľa A. Solženicyna, spor M. Kunderu, P. Kohouta a J. Hájeke o zmysel kultúry menších národov, esej A. Matušku o slobode spisovateľa, názor A. J. Liehma na liberalizmus v oblasti knižného trhu, podobenstvo J. Skácela o básnikovi a papagájovi v kletke, návrhy V. Havla na zmenu stanov spisovateľského Zväzu.

Kľúčové slová: IV. zjazd čs. spisovateľov; list štyroch českých a siedmich slovenských spisovateľov; list A. Solženicyna; sloboda spisovateľa; spisovateľ a štátna moc; štát a knižný trh; kultúra malých a veľkých národov

Abstract

**Discussions and Disputes at the Fourth Congress of the Union of Czechoslovak Writers
(Prague 27-29 June 1967)**

The author presents in his study discussions and conflicts of opinions of the 4th Meeting of the Czech and Slovak writers. He takes into consideration the overall course of the meeting, a letter of four Czech and seven Slovak writers, discussions concerning reading of the letter of A. Solženicyn, contributions of M. Kundera, P. Kohout and J. Hájek about the meaning of culture as regards small nations, an essay of A. Matuška describing liberty of the writers, and opinion of A. J. Liehm as to liberalism in the field of the bookmarket, a parable of J. Skácel about a poet and a parrot in a cage, proposals of V. Havel concerning new regulations of the Union of Writers.

Key words: 4th Meeting of the Czech and Slovak Writers; a letter of four Czech and seven Slovak writers; a letter of A. Solženicyn; liberty of writers; the writer and the state power; state and the bookmarket; culture of small and big nations

Tri dni (27. – 29. 6. 1967) trval IV. zjazd československých spisovateľov, ktorý vošiel do dejín kultúrnych i politických. Podľa *Lexikónu slovenských dejín*: „Skupina spisovateľov otvorene poukázala na rastúcu spoločenskú krízu a byrokratický charakter politiky A. Novotného. Novotný nechal zastaviť vydávanie tlačového orgánu zväzu – *Literární noviny* a vylúčiť niektorých spisovateľov z KSČ.“¹

¹ Kol. autorov: *Lexikón slovenských dejín*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1997, s. 159.

V súčasnosti tento zjazd vchádza popri starých aj do nových, alebo skôr obnovených legiend a interpretačných mýtov. Najnovšie interpretácie v slovenskej literárnej vede a v literárnej publicistike obnovujú povestnú „kudlu do zad“, ktorú podľa dobovej tlače na zjazde vrazili do chrbta slovenskí spisovatelia českým – proti čomu sa vtedy slovenskí spisovatelia na čele s Novomeským ohradili. Skutočný priebeh zjazdu bol iný a komplikovanejší ako jeho minulé, či súčasné interpretácie.

Diskusie a polemiky mali výrazné citové rozpätie od neutrálnych, kultivovaných až po vzájomné vypäté polemické výpady (J. Hájek versus M. Kundera, P. Kohout). Najzaujímavejším diskusným príspevkom sa javí vystúpenie básnika Jana Skácela, ktoré malo charakter univerzálneho podobenstva. Skácel v ňom prirovnal básnika ku kanárikovi: *„Můj kamarád Ludvík Kundera koupil takového ptáka svému chlapi, malému Honzíkovi. Sedli jsme si s Ludvíkem spolu na gauč a poslouchali. Ludvík mi sdělil, že s kanáry je to stejné jako s básníky. Když se jim sype moc, přestanou zpívat.*

Dost mně udivilo, když mně Ludvík sdělil, jaké mněl potíže, než sehnal pro kanára klec... Ty zahraniční jsou solidnější, ale Ludvík z vrozeného jemnocitu se rozhodl pro klec českou. Když už musí být kanár v kleci, ať je z tuzemského drátu.

Napadaly nás všelijaké myšlenky kolem zpěvu a kolem klece. Třeba to, když je kanár pořad zavřený v kleci, musí kakat do vlastního hnízda, ať chce, nebo nechce. Ale bylo mi sympatické, že kanár odmítá zpívat ve tmě. Když přehodíte přes klec sátek, kanár umlkne. Tohoto způsobu tmářství se užívá ve všech rodinách, které vlastní kanáry. A to tenkrát, když spěv se stává obtížným.

To bylo podobenství.“²

Pomaly – až na malé výnimky (Kundera v Paríži, Kohout v Prahe) – už nežijú priami účastníci sporov, polemík a diskusií na IV. zjazde. Z najmladších slovenských účastníkov – ktorí vtedy do sporov nezasiahli – žijú už len básnik Jozef Mokoš (1941) a básnik Ján Buzássy (1935). A práve básnika Jána Buzássyho sa v knihe rozhovorov *Byť svoj* (Bratislava 2013) pýta publicista Ján Štrasser v súvislosti so spomínaným zjazdom takto: *Ako sa na tomto zjazde správali Slováci?*

Buzássy: *„Vladimír Mináč, Vojtech Mihálik, Miroslav Válek a niekoľkí ďalší spisovatelia vydali vyhlásenie, ktoré, pokiaľ sa pamätám, varovalo pred demagógiou a emóciami, no na postup zjazdu a na jeho atmosféru to nemalo nijaký vplyv.“* Publicista Ján Štrasser básnikovu odpoveď uzavrie skôr rýchlym odsudkom ako otázkou: *„Prečo sa Slováci správali tak, ako sa správali? Zo zbabelosti?“*

Existuje dokument, zvaný *Protokol IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů* (v ktorom je publikovaných všetkých 41 diskusných príspevkov, vrátane troch neprednesených) v podobe prepísaného stenografického záznamu, rozmnoženého

² *Protokol IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů* – prepísaný stenografický záznam, rozmnožený literárnou agentúrou DILLA v Prahe [v majetku autora], s. 140.

literárnou agentúrou DILIA v Prahe. Výtlačok, ktorý vlastním, má vyrazené číslo 775. A tento dokument vypovedá, že list, či vyhlásenie, ktoré spomína Ján Buzássy, bol prednesený až na konci druhého dňa zjazdu, po 31. diskusnom príspevku z celkového počtu 41. List bol kolektívnym, dnes by sme povedali tímovým dielom a podpísali ho V. Mihálik, J. Špitzer, M. Válek, V. Mináč, J. Kostra, A. Matuška, K. Rosenbaum, Arnošt Lustig, Jan Drda, Jiří Hanzelka, Jarmila Glazarová. Teda siedmi slovenskí a štyria českí spisovatelia. List prerokovalo pracovné predsedníctvo zjazdu, a s výnimkou piatich členov, ktorí sa zdržali hlasovania, sa s ním stotožnilo. List bol štylizovaný a čítaný v češtine a v češtine je v cyklostylovanom zborníku aj vytlačený.

Začína sa slovami: „*Dosavadní sjezdové jednání mohlo vyvolat dojem i vyvolalo, že projednávání vážných otázek, na jejichž vyřešení byl sjezd svolán, se neděje na žádoucí úrovni. Způsob, jak se v některých diskusních příspěvcích otázky nastolují, nejen že narušuje důstojnost sjezdu, ale dostává často nežádoucí politický, lépe řečeno politikářský aspekt. Vzniká tak atmosféra nervozity a napětí, v níž nabývají vrchu emoce a ne strážlivá úvaha.*“³

Boli to teda výhrady, nie absolútny nesúhlas s prebiehajúcou diskusiou o slobode slova, o poslaní umenia, literatúry a spisovateľov. Iba v jednom odseku bol absolútny nesúhlas vyjadrený takto: „*Nesouhlasíme se způsobem, jakým se na program sjezdového jednání dostaly některé problémy, které by mohly mít vážný zahraničněpolitický dosah.*“⁴ Táto výhrada sa týkala príspevku Pavla Kohouta, ktorý na pôde spisovateľského zjazdu vniesol zahranično-politickú otázku tzv. šesťdňovej izraelsko-arabskej vojny zo 6. – 12. 6. 1967. Izrael v nej prekvapivým leteckým útokom zničil ešte na zemi takmer všetky letecké sily Egypta, Sýrie a Jordánska. Kohout viedol v diskusii problematickú paralelu medzi týmto izraelsko-arabským konfliktom a predvojnovým konfliktom medzi Československom a hitlerovským Nemeckom. Pýta sa: „*Kdyby v roce 1938 Československo namísto kapitulace vypálilo první ránu, mohl by je někdo ze spravedlivých soudců tohoto střetnutí označit za agresora? V morálním smyslu sotva.*“⁵

Na druhej strane za výsostne zahranično-politickú agendu, ktorá nepatrí na pôdu zjazdu považoval Eduard Goldstücker aj verejnú čítanie listu Alexandra Solženicyna. „*Myslím, že je důležité si přitom uvědomit, že to je záležitost týkající se Svazu sovětských spisovatelů...*“ A ďalej namieta: „*Navrhuji proto, aby přečtení dopisu A. Solženicyna bylo pokládáno za akt vnitřní informace tohoto sjezdu, aby nefiguroval ve sjezdových materiálech a aby se ho další diskuse nedotýkala.*“⁶

Ďalším neuralgickým bodom zjazdu bolo akcentovanie národnej otázky výlučne vo vzťahu k českému národu, bez prihliadnutia na Slovensko a sloven-

³ Ibidem, s. 194.

⁴ Ibidem, s. 195.

⁵ Ibidem, s. 35.

⁶ Ibidem, s. 49.

skú problematiku. Navyše, kontroverzne nastolenú spisovateľom Milanom Kunderom, ktorý sa provokatívne pýtal slovami slovami Huberta G. Schauera z roku 1866, podľa Kunderu „mladé, leč do své malosti pohodlně se zabydlující české veřejnosti“: „*Nebyli by sme přinesli lidstvu víc, kdybychom svou duchovní energií byli spojili s kulturou velkého národa, která je na mnohem vyšší úrovni, než klíčící kultura česká?*“ Kundera myslel nemeckú kultúru a literatúru písanú v nemčine.

Literárny a divadelný kritik Jiří Hájek Milanovi Kunderovi vehementne oponoval: „*Nepřestává mne mrazit, uvědomím-li si, s jakou oslnivou lehkostí žongléra-illusionistu odepsal z historie obou našich literatur celých předchozích 30 let. Uvědomil jsem si totiž, že tato léta představují vlastně většinu života a tvorby spisovatelů přítomných v tomto sále; má historická paměť mi napovídá dlouhou řadu děl, která počínaje Vančurovými Obrazy z dějin..., přes Fučíkovu Reportáž, přes poválečného Halase, Hrubína, Kostru, Závalu, Karvaše, Holana a Nezvala až k Jilemnickému, Tatarkovi, Mihálikovi, Drdovi, Hečkovi, Mináčovi, Řezáčovi, Kainarovi, Branaldovi, Jašíkovi, Mikuláškovi a mnoha dalším, řekněme včetně nás přítomných, představují historickou kontinuitu ducha našich národů, bez níž bychom byli národ beze cti, bez páteře a také bez naděje na budoucnost.*“⁷

Na Kunderovo argumentovanie H. G. Schauerom Hájek odpovedá: „*Pokud jde o tzv. českou otázku, která zde byla včera tak krásně rozvinuta, jsem moc rád, že konečně přichází do módy H. G. Schauer, jímž jsem se zabýval už před mnoha lety na pražské filosofické fakultě. Právě proto doporučuji těm, kdo z něho znají zatím jen jednu sentenci, či větu, nebo nanejvýš jednu stať, četbu aspoň přinejmenším jedné studie, která je jenom o pět let starší než ta, kterou cituji. Jmenuje se „K naší otázce literární“ a mluví se v ní mj. o vztahu kultury a politiky. Dovolte mi, abych uvedl jeden krátký citát: „U nás politika a literatura mají mnohem těsnější vnitřní vztah než u národů druhých, větších, a proto opravdová česká kritika (a literatura – jak plyne z kontextu, jak dodávám já) jen se roditi může z celku naší národní existence a k ní u rozvoji svém neustále přihlížet.*“

Schauer nebyl marxista. Tohle je však mnohem marxističtější idea, než všechny ideje spisovatelů – komunistů, diskutérů včerejšího dopoledne.“⁸ Dodal Hájek.

Možno to nie je paradox, len zákonitosť, že český národ sa dosiaľ nezgermanizoval, zato Milan Kundera sa stal čisto frankofónnym spisovateľom, už nepíše česky, iba francúzsky... „Francúzjuje“, povedal by ďalší účastník historického zjazdu, kritik Alexander Matuška, ktorý s Václavom Havlom na úrovni diskutoval o slobode umelca: „*Viditelně i neviditelně sa nad tímto našim zjazdom vznáša deviza slobodnej tvorby, slobodného priestoru pre literatúru ako základnej podmienky jej normálneho krvného obehu. Keď pomyslíme nielen na to, koľko devíz nám to prinieslo a ešte priniesie, ale i na to, koľko a aké tvorivé energie to už uvoľnilo a ešte uvoľní, je to dobré,*

⁷ Ibidem, s. 135 – 136.

⁸ Ibidem, s. 139.

je to znamenité heslo. Ale nemali by sme exaltovane absolutizovať, mali by sme sa dohodnúť, hoci na truízme, že sloboda neznamená, že budeme robiť, čo sa nám zapáči, že znamená aj, že budeme z vlastného rozhodnutia robiť, čo treba robiť; nie je to len cieľ, je to prostriedok a váha slobody sa rovná váhe jej plodov.“

A na tému slobody básnika a spisovateľa pokračuje: „Menej, zdá sa, je slobodný básnik a spisovateľ, vedený len snahou byť čosi extra, byť originálny, nech sa robí, čo chce, snahou odlišiť sa, pestovať svoje zvláštnosti a ešte ich ozvlášťňovať, uvzato a tvrdohlavo, lebo „všetko je dovolené“ takže napokon nepíše poéziu ani prózu, produkuje sa len svojou metódou – ale to v tom lepšom prípade.“⁹

Zaujímavé je, že taký zástanca individualizmu a liberalizmu ako Václav Havel nepovažoval za základ, ktorý by mal byť braný do úvahy pri prijímaní nových členov Zväzu, osobnosť, individuálny talent, ale „umeleckú skupinu“. Doslova navrhuje: „Tretí odstavec druhej kapitoly návrhu stanov říká, že Svaz má pri združovaní spisovateľů vycházet z jejich talentu. Myslím, že tato věta nemá žádný smysluplný obsah a navrhuji, aby byla nahrazena větou, která by Svaz spisovatelů otevřeně zavazovala k povinnosti umožňovat vznikání a podporovat práci uměleckých skupin podle zvláštních směrnic, které vydá Ústřední výbor svazu.“

A ako konkrétny bod nových stanov navrhuje: 3) Svaz spisovateľů je povinen registrovať každou umeleckú skupinu, ktorá o to požadá.

A ďalej navrhuje v bode c) *Umelecké skupiny registrované u Svazu spisovateľů nejsou jeho složkami, ale samostatnými tělesy, nad nimiž Svaz pouze přebírá při jejich veřejném vystupování právní ochranu.*¹⁰

Súčasťou diskusie o slobode umelca, bolo aj posudzovanie funkcie tlačového dozoru, čiže predbežnej cenzúry. Básnik Ladislav Novomeský sa zjazdu nezúčastnil, poslal len list (prečítal ho V. Mihálik). V prvom dni zjazdu sa vo svojom liste Novomeský prihovára za zrušenie predbežnej cenzúry: „Myslím si, že namiesto inštitúcie tlačového dozoru, nech má meno hocijaké, bola by spoľahlivejšia a dôstojnejšia socialistická a demokratická zodpovednosť autora či autorov novín, časopisov, publikácií i kníh – najmä v našich československých pomeroch.“¹¹

Profesor Eduard Goldstücker vymedzil mantinely medzi spisovateľmi a štátnou mocou takto: „To znamená, že na strane spisovateľů se musí uznať určité základní předpoklady, za kterých v našem typu společnosti literatura existuje a může se rozvíjet. Musí uznať základní věc, že vedoucí silou naší společnosti je Komunistická strana Československa. Na druhé straně snahu literatury rozšířit své existenční možnosti nesmí zodpovědná stranická místa posuzovat jako opoziční nálady nebo choutky, ale musí se podle mého názoru snažit sladit tyto dvě tendence, aby vznikl nový model ke prospěchu celé společnosti.“¹²

⁹ Ibidem, s. 94.

¹⁰ Ibidem, s. 167.

¹¹ Ibidem, s. 54 – 55.

¹² Ibidem, s. 51.

Ďalším predmetom diskusie bola otázka: nechať knižný trh regulovaný štátom, alebo ho prestať regulovať a ponechať ho na „neviditeľnú ruku“ voľného trhu? Antoním Liehm, vtedajší šéfredaktor Literárnych listov v diskusii povedal: „*Tedy liberalismus? Zeptáte se, či namítnete. Nikoli, protože liberalismus, jak už bylo řečeno, znamená učinit trh arbitrem v otázkách umění a kultury, a to, jak ukazuje rovněž historie, není o nic lepší, než když se arbitrem stáva stát, církev nebo jakákoliv jiná moc. Diktát trhu je v otázkách umění a kultury zase jen diktátem zpožděného vkusu, diktátem toho, co společnost už strávila, přijala.*

Liberalismus v podstatě jenom snímá ze státu břímě kulturní odpovědnosti a přenáší tuto odpovědnost na nepostižitelné a nepojmenovatelné síly, skrývající se za kulturním trhem. Není bez zajímavosti, že socialistická kulturní politika se ocitá ve velkém pokušení pustit se po cestě téhle kapitalistické skutečnosti právě v okamihu, kdy se zdá, že jsme k pochopení problému vztahu mezi kulturou a mocí blíží, než kdykoli za posledních dvacet let.

Náš kulturní trh je příliš omezený, příliš malý, než aby se masové rozšíření skutočné kultury mohlo stát vedlejším výrazným produktem obchodu s kulturou masovou, a za druhé u nás, což jest dáno společenským zřízením, neexistují jedinci, ani skupiny, disponující prostředky, jež by umožňovaly vzdorovat tlaku trhu, eventuálně se nakonec prosadit.“¹³

Uzavríme túto prehliadku diskusií a polemík opäť fragmentom z diskusného príspevku básnika Jana Skácela, lebo je inšpiratívny a jeho poukázanie na Pascala vo myšlienku je produktívne dodnes a platí na všetky druhy diskusií a sporov: „*Ale Pascal řekl ještě něco, co je vážné a co se mi neobyčejně zamlouvá a co bych rád citoval, protože si myslím, že se týká našeho sněmování, toho, o čem diskutujeme a hlavně toho, jak diskutujeme. Bylo by zlé, kdyby tato stará myšlenka se nedala aplikovat. Přečtu vám to: »Chceme-li užitečně vytknout a ukázat někomu, že se mýlí, musíme pozorovat, z které strany hledí na věc, neboť z té strany je obyčejně pravdivá, a přiznat mu tuto pravdu, ale odkrýt mu stranu, z které je nesprávná. Spokojí se s tím, neboť vidí, že se nemýlil a že chyboval jenom nedívaje se na všechny strany; nemrzíme se, že nevidíme všeho, ale neradi uznáváme, že jsme se mýlili a snad je to tím, že přirozeně člověk nemůže vidět všeho, a tím, že se přirozeně nemůže mýlit na té straně, z které se dívá.«“¹⁴*

Takéto boli témy diskusií a sporné body IV. zjazdu československých spisovateľov v júni 1967, až po nich august 1968 a po ňom dvadsaťročie známe ako „normalizácia“. Na týchto sporoch stála myšlienková klenba spisovateľských diskusií. Tí, čo sa niekomu z dnešného hľadiska zdajú byť konzervatívni, sa stali po podpise Charty 77 moderní, progresívni a mnohí z tých, čo boli progresívni,

¹³ Ibidem, s. 121.

¹⁴ BĀTOROVĀ, Mária: *Domink Tatarka – slovenský don Quijote*. Bratislava: Veda, 2012 (Priloha č. 21 D. Tatarka, vyhlásenie k zjazdu spisovateľov a k Jurajovi Špitzerovi).

sa stali konzervatívni. Úder augusta 1968 vyvolal novú vlnu „triedenia duchov“, novú premenu postojov, osobných i spoločensky rozvrstvených stratégií. Od tých odlišných, cez protikladné až po antagonistické.

P.S.

Paradoxnú premenu odmietavého vzťahu účastníka zjazdu, spisovateľa D. Tatarku k jeho organizátorovi, kritikovi Jurajovi Špitzerovi zdokumentovala Mária Bátorová vo svojej monografii *Dominik Tatarka – slovenský don Quijote* (Bratislava 2012).

Ako vyplýva z dokumentačnej časti Bátorovej monografie Tatarka bol pred zjazdom i po zjazde proti tomu, aby za slovenskú stranu pripravoval zjazd ako tajomník Juraj Špitzer. Keď sa Vojtech Mihálik Tatarku otvorene spýtal: Povedz, Tatarka, čo máš proti Špitzerovi? Tatarka vo svojom dodatočnom rukopisnom vyznaní napísal: „*Povedal som argumenty. Špitzer je autorom jedinej knihy Patrím k vám, medzitým vyrástlo mnoho autorov, z ktorých každý viac reprezentuje našu literatúru ako Juraj Špitzer. A obrátil som sa na národného umelca Laca Novomeského ako človeka a súdruha, či by on osobne mohol prijať od kohokoľvek a v mene čohokoľvek úlohu napísať vopred stanovisko pol roka pred zjazdom k tomu, čo nemôže predvídať ani génius.*

Nato mi Novomeský odpovedal: Nie, ale... Bol za to, aby Juraj Špitzer, ktorý organizoval a vykonal ideologickú popravu nad štyrmi spisovateľmi – komunistami [Tatarka má na mysli Aktív spisovateľov – komunistov z roku 1951 a „ideologickú popravu“ A. Matušku, V. Mináča, M. Chorváta a D. Tatarku ako „buržoáznych nacionalistov“ – pozn. J. Č.], ktorý organizoval tretí i štvrtý zjazd, ďalej reprezentoval slovenskú literatúru.

Vtedy som vyhlásil, že nebudem kandidovať do výboru a demonštratívne som opustil zasadnutie partgrupy.

Pravdaže, dali ma zvoliť a zvolili za člena výboru proti môjmu protestu a v mojej neprítomnosti. Jednotu navonok treba zachovať za každú cenu.“¹⁵

Po auguste roku 1968 Tatarka pod tlakom okolností mení svoj vzťah k Špitzerovi, solidarizuje sa s ním (aj keď s výhradami) ako s podobne vylúčeným a postihnutým.

Aj toto Tatarkovo vyznanie vysvetľuje, prečo boli slovenskí spisovatelia v diskusiách a sporoch s národným aspektom, so slovenskou národnou otázkou opatrnejší ako českí spisovatelia. Veď ešte šesťnásť rokov pred týmto zjazdom mohli byť nielen ideologicky, ale aj fakticky súdení za „slovenský buržoázny nacionalizmus“.

Bátorová sa vo svojej monografii dotýka aj problematiky IV. zjazdu československých spisovateľov. Podľa nej: „*Štvrtý zjazd Zväzu československých spisovateľov...*

¹⁵ Ibidem, s. 31.

*poukázal na zásadný rozdiel medzi Slovákami a Čechmi.*¹⁶ Z toho, čo som vo svojom článku uviedol, vyplýva, že je to absolutizujúce tvrdenie. Podobne aj nasledujúci autorkin výrok: „*Slováci dokonca bojkotovali, dezavovali vystúpenia reformistov tak, že spísali stanovisko českých a slovenských spisovateľov – účastníkov zjazdu..., ktoré prečítal M. Válek.*“¹⁷

Predpokladám, že priebeh zjazdu, tak ako som sa ho pokúsil zdokumentovať, vyvracia aj toto autorkino tvrdenie, a čo je podstatnejšie, vyvracia redukciu zjazdových sporov a diskusií len na čiernobielu schému „odvážnejších“ českých a „zba-
belejších“ slovenských spisovateľov.

Literatúra

BÁTOROVÁ, Mária: *Dominik Tatarka – slovenský don Quijote*. Bratislava: Veda, 2012.

BUZÁSSY, Ján – ŠTRASSER, Ján: *Byť svoj*. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2013.

Lexikón slovenských dejín. Kol. autorov. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1997.

Protokol IV. sjazdu Svazu československých spisovateľů – prepísaný stenografický záznam, rozmnožený literárnou agentúrou DILIA v Prahe, výtlačok s číslom 775.

Jozef Čertík

Macharova 9, 851 01 Bratislava – Slovensko

j.certik@centrum.sk

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Ibidem.